

ОСНОВНІ ВІХИ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ ТА ЇЇ ЗДОБУТКИ»:

доповідь

завідувача кафедри економіки промисловості
ОНТУ професора О. І. Павлова на урочистих зборах
з нагоди її 70-річчя (18 вересня 2024 року)

Шановні колеги, друзі!

70-річний ювілей кафедри потребує здійснення екскурсу у недалеке минуле нашої історії.

У своїй відомій праці «Про користь та шкоду історії для життя» (1874) Фрідріх Ніцше зазначав, що історія потрібна нам для життя і діяльності, а не для зручного ухилення від життя і діяльності або для виправдання себелюбного життя і боягузливої та поганої діяльності. Лише оскільки історія служить життю, остільки ми самі згодні їй служити.

А це означає, що служачи історії, ми служимо собі та майбутнім поколінням. Тому історія є ключем до пізнання сенсу життєдіяльності. У ній ми знаходимо відповіді не тільки на загадки минулого, а й на таємне майбутнє.

ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТІ У 1930-ті – НА ПОЧАТКУ 1950-х РОКІВ

Економічна підготовка фахівців здійснювалася у нашому навчальному закладі з часу його заснування. Ще у школі борошномелів та у млиново-технічному училищі викладався курс млинового рахівництва. З утворенням на їхньої основі вищого навчального

закладу цикл економічних дисциплін викладався студентам усіх спеціальностей.

Початок підготовки економістів у нашому університеті, а з нею і передісторія кафедри економіки промисловості припадають на початок 1930-х років, пов'язаних з завершальним етапом реалізації політики індустріалізації та колективізації, масовим створенням колгоспно-радгоспної системи господарювання на селі.

Звісно, що ці суспільні перетворення викликали потребу у наявності достатньої кількості фахівців економічного профілю для нових підприємств та господарств. Тому не дивно, що значний акцент у фаховій підготовці майбутніх економістів було зроблено на її інженерній складовій.

Підготовка фахівців-економістів здійснювалася на створеному у 1933 році інженерно-економічному факультеті.

Проте економічні дисципліни викладалися студентам технологічного та механічного факультетів. Так з 1943 року доцентом М. Е. Розенблітом викладалася навчальна дисципліна «Економіка мукомольно-круп'яної промисловості та елеваторно-складського господарства», а з 1950 року її викладав асистент кафедри політичної економії Г. Г. Подзолов.

З 1945 року на кафедрі технології обладнання кандидатом технічних наук, доцентом М. Х. Уголіком викладалася дисципліна «Організація та планування підприємств», яку з 1948 року вела асистент А. І. Малигіна (Першутіна).

З 1950 року фахова підготовка інженерів-економістів здійснювалася на механічному факультеті (декан — доцент М. Х. Уголік). З 1952 року підготовка інженерів-економістів вже велась на поновленому інженерно-економічному факультеті. Цьому сприяло створення в 1950 році кафедри організації підприємств та економіки промисловості на чолі з доцентом М. Х. Уголіком.

У 1954 році кафедра організації підприємств та економіки промисловості була поділена на дві самостійні кафедри – організації підприємств та економіки промисловості.

УГОЛІК МИКОЛА ХОМІЧ

Передісторія кафедри, так само як і підготовка інженерів-економістів того часу, була тісно пов'язана з діяльністю кандидата технічних наук, доцента Миколи Хомича Уголіка.

Уголік Микола Хомич

(27 листопада 1906 – 11 січня 1976)

У серпні 1949 року М. Х. Уголіка було затверджено деканом механічного факультету, а у 1952 році – деканом інженерно-економічного факультету. У 1954–1956 роках Микола Хомич виконував обов’язки заступника директора інституту з наукової роботи, завідувача кафедри організації підприємств та економіки промисловості, а з 1954 року – кафедри організації підприємств. У 1956–1965 роки він знову очолював інженерно-економічний факультет.

На цій посаді Микола Хомич успішно здійснював підбір і підготовку кадрів викладачів спеціальних дисциплін, організовував їх плідну науково-педагогічну роботу, провів ряд серйозних заходів з організації навчального процесу, вперше в інституті застосував більш тривалу практику студентів, розробку і захист курсових проектів на підприємствах. З ініціативи М. Х. Уголіка і при його безпосередньому керівництві на основі реальних даних діючих підприємств була здійснена перебудова змісту дипломного проектування. За час, коли він був деканом, факультет випустив сотні висококваліфікованих інженерів для народного господарства в галузі економіки промисловості.

Результатом цих досліджень стало видання у співавторстві чотирьох монографій та одного підручника, які надавали суттєву допомогу як студентам, так й працівникам борошномельних, круп’яних і комбікормових підприємств.

Під керівництвом М. Х. Уголіка захистили кандидатські дисертації двоє аспірантів. У жовтні 1970 р. його було звільнено від

обов'язків завідувача кафедри, але він продовжив працювати на посаді доцента.

Микола Хомич уміло поєднував наукову і викладацьку діяльність з громадською: був членом Технічної ради Одеського раднаргоспу, членом вченої ради Проектно-конструкторського та дослідницького інституту автоматизації харчової промисловості, входив до складу харчової секції Методичного комітету Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти України.

ЕТАПИ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ

КАФЕДРА В ПЕРІОД ПОСТСТАЛІНІЗМУ, ХРУЩОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ ТА ПОБУДОВИ «РОЗВИНУТОГО СОЦІАЛІЗМУ»: 1954–1972 РОКИ

Кафедра економіки промисловості функціонує як самостійний структурний підрозділ з 1 вересня 1954 року. Першим завідувачем кафедри став Мойсей Соломонович Вайнштейн.

До її складу увійшли доценти М. С. Вайнштейн, М. Е. Розенбліт, М. П. Шмульян, Г. К. Баранська-Леонова, старші викладачі Є. І. Мустафін і Г. Г. Подзолов, асистенти А. К. Павлюченков, М. М. Ямпільський, старший лаборант О. В. Богоявленський.

Наявність у першому складі кафедри 50 % викладачів з науковим ступенем, двох асистентів, які у майбутньому стали професорами, а також Г. Г. Подзолова, який з часом створив науковий фундамент

подальшого зростання кафедри, свідчить про її достатньо якісний склад, з огляду на те, що йдеться про середину 1950-х років.

У 1957 році новим завідувачем кафедри було призначено Г. Г. Подзолова, який тільки через два роки після цього отримав науковий ступінь кандидата економічних наук.

В 1960 році вперше в історії кафедри було підготовлено навчальний посібник «Аналіз господарської діяльності цукрового заводу», авторами якого були В. І. Куц та Г. К. Баранська-Леонова.

У 1965 році за ініціативи Г. Г. Подзолова була відкрита аспірантура з економічної спеціальності.

Наприкінці 1960 – на початку 1970-х років під науковим керівництвом Георгія Георгійовича Подзолова було захищено десять кандидатських дисертацій викладачами та аспірантами кафедри О. П. Антонюком, Г. К. Тунтія, Л. І. Тарасюк, Л. Т. Звягінцевою, Т. Л. Шаровською, Л. І. Гладченко, а також Б. М. Шісселем – заступником директора Одеського цукрорафінатного заводу; М. Г. Шелудьком – завідувачем відділу економіки Алма-Атинського інституту «Промпроект»; В. О. Булдою – начальником головного управління цукрової промисловості «Укрцукор» Міністерства харчової промисловості України; Г. М. Ващенком – начальником головного управління консервної промисловості «Укрконсерв» Міністерства харчової промисловості України.

У 1971 році відбулась важлива подія в історії кафедри – захист першої докторської дисертації доцентом О. К. Павлюченковим.

КАФЕДРА В ПЕРІОД «РОЗВИНУТОГО СОЦІАЛІЗМУ», ЙОГО «УДОСКОНАЛЕННЯ» ТА «ПЕРЕБУДОВИ»: 1973–1991 РОКИ

У 1973 році вакантну посаду завідувача кафедри економіки промисловості зайняв к. е. н., доц. Георгій Кіндратович Тунтія.

В 1974–1975 роки на кафедру були прийняті кандидати економічних наук В. О. Стоколос, Л. К. Домасевич, О. Я. Флік а також асистенти Л. Д. Костецька, Л. І. Міпостова.

Оскільки Г. К. Тунтія перейшов на посаду декана інженерно-економічного факультету, завідувачем кафедри економіки промисловості у січні 1975 року було призначено к. е. н., доц. Олега Петровича Антонюка, якого у вересні цього ж року змінила к. е. н., доц. Валентина Олексіївна Стоколос.

КАФЕДРА В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ: З 1992 РОКУ І ДОТЕПЕР

Якісно новий, з точки зору суспільних трансформацій, позначених появою на карті нової незалежної держави Україна, етап розвитку кафедри позначився також і появою у її складі молоді, яка через два десятка років поповнила когорту докторів економічних наук університету. Так у 1992 році це були Галина Олександрівна Ткачук, Наталія Йосипівна Басюркіна – випускниці кафедри, а у 1995 році – Наталія Михайлівна Купріна – випускниця Одеського інституту

народного господарства. У 1997 р. на посаду асистента кафедри прийшла її випускниця –Т. А. Кулаковська.

У цьому ж році у зв'язку зі зростанням прийому студентів, наявністю двох спеціальностей («Економіка підприємства», «Облік і аудит») та збільшенням навчального навантаження викладацького складу керівництвом було прийнято рішення про виділення зі складу кафедри економіки промисловості кафедри фінансів, обліку та аудиту, яка була створена в академії 1 вересня 1997 р. До нової кафедри перейшли доценти О. П. Антонюк (завідувач кафедри), К. А. Россман, Л. Т. Звягінцева, Л. І. Тарасюк, асистенти Л. П. Рогатіна, Г. О. Ткачук, Л. С. Назаренко).

Щодо кадрового персоналу кафедри цього етапу її розвитку. Як не дивно, але у другій половині 1980-х та у 1990-ті роки (час завідування кафедрою О. А. Турецьким) не відбулося жодного захисту дисертаційних робіт, тоді як при Г. Г. Подзолові було захищено одну докторську та десять кандидатських дисертацій, за часів завідування кафедрою В. О. Стоколос – три кандидатських дисертації.

Аналізуючи причини такого положення, значною мірою його можна пояснити, з одного боку, вкрай складним матеріальним становищем суспільства в цілому й його достатньо (до цього) більш-менш забезпеченої частини – професорів та доцентів, та наявності в середині 1990-х років високопрофесійного потужного викладацького складу кафедри – з іншого. Достатньо лише перерахувати прізвища осіб, які складають золотий фонд кафедри: О. П. Антонюк, Г. М.

Борисенко, С. Ф. Волкова, Л. Т. Звягінцева, Л. Л. Лобоцька, В. С. Мартиновський, Л. С. Назаренко, П. В. Осіпов, О. П. Ощепков, К. А. Россман, Л. І. Тарасюк, Г. К. Тунтія, О. А. Турецький. Великі надії подавали молоді викладачі – Г. Б. Пчелянська та Н. М. Купріна.

Другого за свою історію власного доктора економічних наук кафедра отримала через 33 роки після захисту Павлом Володимировичем Осіповим у 2004 році докторської дисертації «Методологія управління виробничим потенціалом харчової промисловості».

Протягом наступних п'яти років під науковим керівництвом нового завідувача кафедри П. В. Осіпова захистили кандидатські дисертації Т. А. Кулаковська, О. О. Дубенко (Меліх), Н. І. Басюркіна, В. А. Самофатова, Т. В. Дудка (Свистун), О. Д. Волкова.

Свій слід в історії кафедри залишив її завідувач з вересня 2010 по вересень 2011 року д. е. н., професор, лауреат премії Державного комітету з науки і техніки СРСР, нагороджений знаком Державного комітету СРСР з народної освіти Віктор Романович Кучеренко. Це був один з найіменитіших наших викладачів, так само як і О. К. Павлюченков. Але, якщо Олександр Кузьмич отримав визнання на теренах країни після звільнення з посади завідувача кафедри, то Віктор Романович прийшов до нашого колективу, вже маючи за плечима популярність та визнаний авторитет в наукових колах України.

НАГОРОДИ КАФЕДРИ

Почесна грамота Президії НААН України

Подяка Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

ЗАВДУВАЧИ КАФЕДРИ

1. Вайнштейн Мойсей Соломонович

(27 січня 1903 – 25 вересня 1957)

Виконуючий обов'язки завідувача кафедри економіки промисловості
з вересня 1954 року до вересня 1957 року, кандидат економічних
наук, доцент

2. Подзолов Георгій Георгійович

(18 квітня 1905 – 13 січня 1985)

Завідувач кафедри економіки промисловості з жовтня 1957 року до березня 1972 року, декан інженерно-економічного факультету, кандидат економічних наук, доцент

3. Павлюченков Олександр Кузьміч

(25 листопада 1924 – 26 липня 2007)

Завідувач кафедри економіки промисловості з березня 1972 року до вересня 1973 року, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки СРСР

4. Тунтія Георгій Кіндратович

(6 жовтня 1932– 2 квітня 2008)

Завідувач кафедри економіки промисловості з вересня 1973 до січня 1975 року, кандидат економічних наук, доцент

5. Антонюк Олег Петрович

Завідувач кафедри економіки промисловості з січня до вересня 1975 року, кандидат економічних наук, доцент

6. Стоколос Валентина Олексіївна

(3 січня 1929 – 12 березня 2020)

Завідувач кафедри економіки промисловості з вересня 1975 року до січня 1984 року, кандидат економічних наук, доцент

7. Турецький Олег Андрійович

(8 жовтня 1933 – 19 лютого 2019)

Завідувач кафедри економіки промисловості з січня 1984 року до грудня 2001 року, доктор економічних наук, професор

8. Глушков Володимир Євгенович

(16 вересня 1942 – 2 серпня 2014)

Завідувач кафедри економіки промисловості у 2002–2003 роки,
доктор економічних наук, професор

9. Осіпов Павло Володимирович

(4 жовтня 1946 – 30 грудня 2009)

Завідувач кафедри економіки промисловості з вересня 2004 року до грудня 2009 року, доктор економічних наук, професор

10. Лобоцька Людмила Леонідівна

Завідувач кафедри економіки промисловості з грудня 2009 до вересня 2010 року, кандидат технічних наук, доцент

11. Кучеренко Віктор Романович

(24 травня 1946 – 5 квітня 2013)

Завідувач кафедри економіки промисловості з вересня 2010 року до вересня 2011 року, доктор економічних наук, професор

12. Павлов Олександр Іванович

Завідувач кафедри економіки промисловості з жовтня 2011 року і дотепер, доктор економічних наук, професор

Пам'ятаючи, що історію творять люди, вважаваю своїм обов'язком віддати належне своїм попередникам.

Першим завідувачем кафедри був **М. С. Вайнштейн** – людина, чия трудова діяльність припадає на різні історичні епохи й яка мала значний досвід викладацької роботи та перебувала на керівних посадах провідних вишів Одеси 1930-х років, не маючи при цьому наукового ступеня. Це є свідченням його високих професійних здібностей та організаторського таланту. За чотири роки роботи в нашому виші (починаючи з 1953 року – на посаді доцента кафедри організації підприємств та економіки промисловості) він значною мірою сприяв пошкваленню навчально-методичної роботи кафедри, підвищенню педагогічної майстерності молодих викладачів.

Протягом доволі тривалого періоду завідувачем кафедри був **Г. Г. Подзолов**, унікальність якого як фахівця та керівника полягала у поєднанні теорії та практики, наукової та адміністративної роботи (крім завідування кафедри Георгій Георгійович протягом тривалого часу був і деканом інженерно-економічного факультету), досконалому знанні технології харчового виробництва, обізнаності з економічної кібернетики. Захистивши кандидатську дисертацію у доволі зрілому віці, він доклав величезних зусиль для підвищення науково-педагогічного рівня викладачів кафедри. Серед десяти кандидатів економічних наук, підготовлених під його науковим керівництвом, було й чимало викладачів кафедри економіки промисловості.

Не тривалий час очільником кафедри був **О. К. Павлюченков**, який з часом став першим доктором економічних наук у виші та відомим радянським аграрним економістом, з працями якого я особисто познайомився ще наприкінці 1970-х років. Вражаючим є різноманіття наукових інтересів цього поважного науковця, тісний зв'язок його досліджень з практикою господарювання. За своє тривале наукове життя Олександр Кузьмич підготував цілу плеяду кандидатів та докторів економічних наук. Одним із його підлеглих був Ф. З. Мардаровський, який теж залишив яскравий слід в історії нашого університету.

Великої поваги нащадків заслуговує така непересічна особистість як **Г. К. Тунтія**, який паралельно з завідуванням кафедри майже три десятиліття успішно керував інженерно-економічним факультетом, тим самим зробивши неоціненний внесок в розвиток економічної освіти в університеті.

Важлива роль у розвитку кафедри та у підготовці фахових економістів належить її випускнику, вихованцю і завідувачу 1975 року **О. П. Антонюку**. На мій розсуд, сьогодні майже неможливо зустріти таку творчу, вимогливу передусім до себе, організовану, відповідальну, принципову, чесну і порядну людину як Олег Петрович. Він і сьогодні слугує «маяком» для покоління молодих викладачів та студентів, плідно виконуючи свої службові обов'язки.

З серпня 1975 року протягом майже десяти років на чолі кафедри перебувала доцент **В. О. Стоколос**, за плечима якої був доволі тривалий

досвід викладацької роботи та перебування на керівних посадах у профільних державних установах. Вона залишила по собі пам'ять як вимогливий та справедливий керівник, який постійно вболівав за покращення навчально-виховної роботи серед студентства. Валентина Олексіївна сприяла підготовці трьох кандидатів економічних наук з числа викладачів кафедри.

Найбільший термін перебування на посаді керівника кафедри припадає на професора **О. А. Турецького**, який до приходу на кафедру був доволі відомим науковцем не тільки в Одеському регіоні, а й за його межами. Ні до нього, ні після його перебування на посаді жоден з завідувачів кафедри не мав такої популярності в політичних колах України, як Олег Андрійович, який у 1998 році балотувався для обрання народним депутатом за списком однієї з впливових партій, проте йому не вистачило голосів виборців.

Вагому роль у розвитку кафедри відіграв **П. В. Осіпов**. За спогадами його учнів, а ним підготовлено шість кандидатів економічних наук, чотири з яких на теперішній час є докторами наук та професорами, він був яскравою та різносторонньо розвиненою особистістю. Однозначно, якби Павло Володимирович не підставив того часу своє міцне плече молодим викладачам, кафедра не мала б сьогодні того успіху, якого вона досягла у науковій та навчально-виховній роботі.

Посаду завідувача кафедри певний період часу обіймала найавторитетніша серед нас людина – **Л. Л. Лобоцька**. Її розуму,

наполегливості, працездатності, попри її поважний вік, відданості справі, щирості можуть позаздрити значно молодші колеги. При цьому Людмила Леонідівна залишається напрочуд скромною людиною й практично незамінною, з огляду на її науковий та викладацький профіль та викладацький досвід.

Мабуть, найбільш досвідченим серед усіх завідувачів кафедри був **В. Р. Кучеренко**, який до переходу в 2010 році на роботу в ОНАХТ, протягом сімнадцяти років керував однією з кафедр Одеського національного економічного університету. Крім того, він володів значним потенціалом креативного науковця, який повною мірою не був ним реалізований через брак часу. Року роботи на посаді завідувача кафедри для цього вкрай мало.

Наразі кафедра підійшла до важливої дати у своїй історії –70-річчю!

Ця важлива подія вимагаю приділення уваги й певним урокам з нашої історії.

У навчальному процесі університету економіка та технології були тісно переплетені. На відміну від інших вишів, на кафедрі економіки промисловості нашого закладу вищої освіти практичні завдання завжди базувались на реальних виробничих процесах та прикладах. Це дозволяло потім випускникам швидше адаптуватись до реалій виробництва та розуміти специфіку харчової промисловості та інших галузей національного господарства. Саме в цьому полягає, на моє

переконання, **перший урок**, який ми маємо враховувати в процесі підготовки економістів на сучасному етапі.

Другий урок випливає з першого. Це приділення належної уваги міждисциплінарності, оскільки професійно підготовлений економіст має досконало володіти основами фізико-математичних, хіміко-біологічних знань, бути обізнаним не тільки з актуальних питань політичної економії, міжнародної, глобальної економіки, макроекономіки, а й менеджменту, логістики та маркетингу.

Третій урок стосується необхідності подолання дихотомічної роздвоєності світогляду викладача, який заганяє себе в глухий кут вибору між теорією та практикою. Слід навчитися мислити системно для того, щоб органічно поєднувати теоретичні та прикладні знання.

Звідси – **четвертий урок**, сенс якого зводиться до розуміння необхідності значного посилення рівня науково-дослідницької роботи викладачів.

П'ятий урок – потрібні якісні зміни в базовій підготовці абітурієнтів.

Шостий урок – робота з підбору майбутнього студентського контингенту потребує професійного ставлення до неї з залученням спеціально підготовленого персоналу.

Сьомий урок – в сучасних умовах підготовка фахових економістів має здійснюватися переважно за державним замовленням.

Шановні колеги, друзі, у цей знаменний день ми добрим словом згадуємо пам'ять наших попередників та висловлюємо слова подяки за

плідну працю усьому теперішньому та недалекому минулому складу
співробітників кафедри!

Бажаю всім здоров'я, добра, благополуччя, миру !

Слава народу України!

Слава Збройним Силам України!